

حقوق بشر دوستانه
در منابع اسلامی و اسناد بین المللی

جلد سوم

تسلیمات کشتار جمعی

از دیدگاه اسلام و حقوق بین الملل بشر دوستانه

برای اهتمام و اشراف:

سید محمد رضا دستغیب

مرکز مطالعات تطبیقی اسلام و حقوق بشر دوستانه بین المللی

دکتر عبدالرضا لطفی - محمد رضا فقهی - نادر اخگری بناب

نشر میزان

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : حقوق بشر در دوستانه در منابع اسلامی و اسناد بین‌المللی / جلد سوم / تسلیحات کشتار جمعی از دیدگاه اسلام و حقوق بین‌الملل بشر دوستانه / عبدالرضا لطفی، محمدرضا فقهی، نادر اخگری بناب؛ (برای) مرکز مطالعات تطبیقی اسلام و حقوق بشر دوستانه بین‌المللی.

مشخصات نشر : تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری : ۳ مجلد. جلد سوم ۳۰۲ ص.
شابک : ۱. 978-964-511-735-9 ج ۱. ۲. 978-964-511-736-6 ج ۲. ۳. 978-964-511-797-7 ج ۳.

وضعیت فهرست نویسی : فیا
مندرجات : ۱. اشخاص مورد حمایت در مخاصمات مسلحانه.

ج ۲ حمایت از محیط زیست، اموال و اماکن در مخاصمات مسلحانه. ج ۳. تسلیحات کشتار جمعی از دیدگاه اسلام و حقوق بین‌الملل بشر دوستانه

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه

حقوق بشر -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه

حقوق بین‌الملل اسلامی

جنگ (حقوق بین‌الملل)

به اهتمام و اشراف: دستغیب، سید محمدرضا

اخگری بناب، نادر

فقهی، محمدرضا، ۱۳۵۲

مرکز مطالعات تطبیقی اسلام و حقوق بشر دوستانه بین‌المللی

۷-۲۳۰/۰۱ BP

۴۸۰/۲۰۰۰

شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۱۱۹۷

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیک و...) از این اثر بدون اخذ مجوز

از ناشر خلاف قانون است و پیگرد قانونی دارد.

لطفاً در صورت مشاهده، موارد زیر به شماره تلفن پای ذیل اطلاع دهید.

۹۹۸

نشر میزان

حقوق بشر دوستانه در منابع اسلامی و اسناد بین‌المللی

جلد سوم

تسلیحات کشتار جمعی از دیدگاه اسلام و حقوق بین‌الملل بشر دوستانه

دکتر عبدالرضا لطفی، محمدرضا فقهی، نادر اخگری بناب

ویرایش علمی: دکتر غلام‌علی قاسمی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۵

قیمت: ۲۶۰۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۷-۷۹۷-۵۱۱-۹۶۴-۹۷۸

9 789645 117977

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاوسی‌فر، کوچه نکبسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخرآزی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰

واحد بخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱

پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

فهرست مطالب

پیام مقام معظم رهبری حضرت آیه الله العظمی امام خامنه‌ای به «نخستین کنفرانس بین المللی	
خلع سلاح و عدم اشاعه».....	۱۱
مقاله‌ای از دکتر سید مصطفی محقق داماد.....	۱۵
مقدمه‌ای از استاد احمد مبلغی.....	۱۹
مقدمه.....	۲۱
مقدمه.....	۲۷
بخش اول - کلمات و مبانی.....	۳۱
فصل اول: کلیات.....	۳۲
گفتار اول: مفهوم‌شناسی تسلیحات کشتار جمعی و مصادیق آنها.....	۳۲
بند اول: اصطلاح‌شناسی و معیار تشخیص تسلیحات کشتار جمعی.....	۳۲
الف. اصطلاح‌شناسی تسلیحات کشتار جمعی.....	۳۲
ب. معیار تشخیص سلاح‌های کشتار جمعی.....	۳۴
بند دوم: بررسی مصادیق تسلیحات کشتار جمعی.....	۳۶
الف. سلاح اتمی.....	۳۶
ب. سلاح شیمیایی.....	۳۷
ج. سلاح بیولوژیک.....	۳۸
گفتار دوم: آثار ناشی از کاربرد تسلیحات کشتار جمعی.....	۴۰
بند اول: سلاح‌های هسته‌ای.....	۴۱
الف: آثار گرمایی.....	۴۱
ب. تأثیرات مستقیم بر سلامت انسان.....	۴۲

۴۳	ج. باران اتمی
۴۴	د. تغییرات زیست‌محیطی
۴۴	بند دوم: سلاح‌های شیمیایی
۴۴	الف. سلاح‌های ناتوان‌کننده
۴۵	ب. عوامل زیان‌بخش
۴۵	ج. عوامل کشنده
۴۸	بند سوم: سلاح‌های بیولوژیک
۵۰	ب. ویروس‌ها؛ انواع ویروس‌ها با علائم زیر ظاهر می‌شوند:
۵۰	ج. فآرچ‌ها (کاکسی دیومی کاسیس)
۵۱	فصل دوم: مبانی ممنوعیت کاربرد تسلیحات کشتار جمعی
۵۱	گفتار اول: عدالت
۵۲	بند اول: مفهوم‌شناسی عدالت
۵۲	الف. تعریف عدالت
۵۴	ب. تحلیل کلی از تعاریف عدالت
۵۷	بند دوم: اهمیت عدالت در نظام حقوقی اسلام
۶۰	بند سوم: عدالت و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی
۶۳	گفتار دوم: حق حیات
۶۳	بند اول: ارزش حیات انسان
۶۵	بند دوم: قلمرو شمول حق حیات
۷۰	بند سوم: آیات قتال و مسئله حق حیات
۷۳	گفتار سوم: کرامت انسانی
۷۴	بند اول: مفهوم‌شناسی کرامت انسانی
۷۶	بند دوم: منشأ کرامت انسان
۷۶	الف. نظریه «عقلانیت و خودمختاری ذاتی انسان»
۷۷	ب. نظریه «عقلانیت و نفخ روح الهی در انسان»
۸۰	بند سوم: اهمیت کرامت انسانی در اسلام

بند چهارم: آثار مترتب بر کرامت انسانی ۸۵

بخش دوم - بررسی فقهی ممنوعیت تولید و کاربرد تسلیحات کشتار

جمعی ۸۹

فصل اول: بررسی ادله فقهی ممنوعیت تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی ۹۱

گفتار اول: قرآن کریم ۹۱

بند اول: بقره، آیه ۱۹۰ ۹۱

بند دوم: آیات مرتبط با منع افساد فی الارض ۹۵

بند سوم: آیات مرتبط با منع اسراف و تبذیر ۱۰۹

بند چهارم: قمره، آیه ۱۹۴ ۱۲۸

بند پنجم: سریره مبارکه انفال، آیه شریفه ۶۰ ۱۳۳

بند ششم: نساء، آیه ۷۰ ۱۴۰

بند هفتم: توبه، آیه ۱۵ ۱۴۲

گفتار دوم: روایات ۱۴۴

بند اول: روایات منع کشتار غنائم ۱۴۴

بند دوم: روایات منع به کارگیری سیوه‌های متعارف ۱۴۹

الف) منع تعذیب با آتش ۱۴۹

ب) منع القای سم ۱۵۱

بند سوم: اصل تفکیک در روایات ۱۵۳

بند چهارم: اصل تناسب در روایات ۱۶۲

بند پنجم: روایات استعمال منجنیق ۱۸۱

بند ششم: روایات ترس (سپر انسانی) ۱۸۶

گفتار سوم: عقل ۱۸۸

گفتار چهارم: اجماع ۱۸۹

گفتار پنجم: سایر ملاحظات قرآنی و فقهی ۱۹۱

بند اول: اهمیت جان انسان‌ها در نگاه قرآن ۱۹۲

بند دوم: قاعده الضرورات تقدر بقدرها ۱۹۵

- بند سوم: قاعده وزر..... ۱۹۶
- بند چهارم: قاعده «کل ما یرجی به الفتح، یجوز»..... ۲۰۲
- بند پنجم: فروش تسلیحات کشتار جمعی..... ۲۰۶

فصل دوم: پایبندی به پیمان‌های منع تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی..... ۲۰۹

- گفتار اول: اهمیت وفای به عهد و پیمانها در اسلام..... ۲۰۹
- بند اول: اعتبار فقهی معاهدات منع تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی..... ۲۱۲
- بند دوم: ضرورت آمادگی دفاعی و تولید تسلیحات کشتار جمعی..... ۲۱۵
- بند سوم: تولید تسلیحات کشتار جمعی و اعتبار پیمان‌های بین‌المللی..... ۲۱۷
- گفتار دوم: براساس فقهی حکم رهبر انقلاب..... ۲۲۰
- بند اول فتوا: حکم..... ۲۲۱
- بند دوم: فتوای هیأتی با فتوای عادی..... ۲۲۳

بخش سوم - تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی از دیدگاه

- حقوق بین‌الملل..... ۲۲۵

- مقدمه..... ۲۲۶

فصل اول: تحولات بین‌المللی در مورد تسلیحات کشتار جمعی..... ۲۲۷

گفتار اول: فرایند شکل‌گیری معاهدات بین‌المللی در زمینه تسلیحات کشتار

- جمعی..... ۲۲۷

- بند اول: روند تحدید تسلیحات هسته‌ای..... ۲۲۷

- الف. مقررات خاص ناظر بر تسلیحات هسته‌ای..... ۲۳۲

- ۱- معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (۱۹۶۸)..... ۲۳۲

- ۲- معاهدات عاری‌سازی برخی مناطق از سلاح‌های هسته‌ای..... ۲۳۳

- ۱-۲- معاهده جنوبگان..... ۲۳۳

- ۲-۲- معاهده تلاتلکو..... ۲۳۴

۲-۳- معاهده راروتونگا و سومین منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای	۲۳۴
..... (۱۹۸۵)	
۳. معاهدات منع آزمایش‌های هسته‌ای	۲۳۴
۳-۱- معاهده منع جزئی آزمایش‌های هسته‌ای (۱۹۶۳)	۲۳۴
۳-۲- معاهده دوجانبه تحدید آزمایش‌های هسته‌ای (۱۹۷۴-۱۹۷۶)	۲۳۵
۳-۳- معاهده منع جامع آزمایش‌های هسته‌ای (۱۹۹۶) (CTBT)	۲۳۵
ب. قطع‌نامه‌های مجمع عمومی سازمان ملل متحد	۲۳۶
ج. ممنوعیت کاربرد سلاح هسته‌ای در پرتو رأی مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری	۲۳۷
بند دوم: «نه‌ند ممنوعیت تسلیحات شیمیایی»	۲۴۰
بند سوم: «رو» ممنوعیت سلاح‌های بیولوژیک	۲۴۴
فصل دوم: اصول بنیادین و استانداردهای نظری بر تحدید یا منع کاربرد تسلیحات کشتار جمعی	۲۴۶
گفتار اول: لزوم رعایت اصل تفکیک	۲۴۹
گفتار دوم: رعایت اصل تناسب	۲۵۸
گفتار سوم: ممنوعیت ایجاد درد و رنج زائد	۲۶۲
گفتار چهارم: ممنوعیت تخریب محیط زیست	۲۶۹
فهرست منابع و مآخذ	۲۷۹
۱. فارسی	۲۷۹
۲. عربی	۲۸۵
۳. انگلیسی	۲۹۹

مقدمه

وصول به آرمان‌های بلندی چون عدالت، انسانیت و احترام به ارزش‌های انسانی، از گذشته تا حال شاخص‌های بی‌بدیل تمدن و پویایی جوامع انسانی بوده و برای تحققشان فداکاری‌ها و تلاش‌های ماندگاری در سلسله نسل‌های بشری به واقعیت پیوسته است تا با برقراری امنیتی در شأن انسان متمدن و تعالی یافته از جهل و نادانی، جریان زندگی زلال بشری را تضمین کند و نظاره‌گر رشد و شکوفایی گلبرگ‌های سبز و سترگ درخت ترمند جامعه انسانی شود. در این مسیر پر پیچ و خم، برای عبور بی‌خطر از امواج متلاطم و راه‌یابی به ساحل سعادت، راهنماییانی چون پیامبران و سفیران بزرگ الهی، مسئولی از معرفت، چراغ به خاموشی گراییده عمق وجود انسان‌ها را شعله‌ور ساخته و با تهییج نگاهشان، راه رستگاری و رهایی از مخاطرات و گمراهی‌ها را رهنمون شده‌اند.

پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله که نمونه اکمل سفدان الهی است، آغاز بعثتشان در جزیره العرب در شرایطی اتفاق افتاد که جهل و خشونت و خون‌ریزی در روابط ملل و قبایل بیداد می‌کرد. طرف‌های جنگ برای دستیابی به فتوح و برتری از هیچ اقدامی فروگذار نمی‌کردند؛ کشتار و تعرض به زنان و کودکان و غارت‌ها از شیوه‌های جنگی پذیرفته شده بود. در چنین فصل برگ‌ریزان ارزش‌های انسانی بود که بعثت نبوی، نسیم رحمت الهی وزیدن گرفت و خاتم پیامبران الهی صلی الله علیه و آله نموداری از مدینه فاضله و آرمان‌شهر بشر را ترسیم نمود. در این مدینه فاضله که مردان الهی بر آن شرف نظر داشتند، اخلاق، عدالت، احترام به ارزش‌های انسانی و تلاش و دلسوزی برای نجات انسان‌ها در حد فداکاری بود؛ «لَمَّا كَانَ بَاحِمْ نَفْسِكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ»^۱ چرا که آن حضرت تبلور رحمت الهی بر همه انسان‌ها و عالمیان بوده است. «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ»^۲

۱. شاید تو از این‌که [مشرکان] ایمان نمی‌آورند، جانت را تباه‌سازی؛ شعراء/۳.

۲. و نفرستادیم تو را، جز آن‌که می‌خواستیم به مردم جهان رحمتی ارزانی داریم؛ انبیاء/۱۰۷.

وقتی در جریان جنگ حنین، یکی از کفار با سنگ، ضربه‌ای به صورت مبارک پیامبر زد و خون بر صورت آن حضرت جاری شد و دندان‌شان شکست، نزدیک بود که عذاب و قهر خدا، تمام کفار را فراگیرد. تحمل صورت خونین پیامبر برای مومنان نیز دشوار بود؛ لذا به ایشان عرض کردند چه خوب است آنها را نفرین کنید. پیامبر در جواب فرمودند: «من برای این آمده‌ام که رحمت برای عموم مردم باشم و برای نفرین کردن نیامده‌ام.» سپس پیامبر خون‌ها را از صورتشان پاک نمود و به جای نفرین، دعا کرد و فرمود: «خدایا این قوم من را هدایت کن، زیرا آنها نمی‌دانند؛» در دعا، مشرکان را قوم خودش نامرد تا بلکه رحمت خدا را برای آنها جلب کند و به این هم اکتفا نکرد، بلکه از جانب آنها عذرخواهی کرد و فرمود آنها نمی‌دانند چه می‌کنند.^۱ بر همین اساس بود که رفتار انسانی با این مقاتلان و زنان و کودکان و حتی دشمن، معنی پیدا کرد.

در این مدینه فضیله، فرمان الهی بر هر گونه تعدی، تجاوز و انگیزه‌های انتقام‌جویانه فایق آمده بود. رسول رحمت به فرمان الهی، کاروانیان جهاد فی سبیل الله و همه لشکریان سلسله مؤمنان را این گونه خطاب قرار داد: «وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَمَاتُلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ»^۲

اطلاق آیه مبارکه اگرچه ناهی از هرگونه تعدی است، برای تبیین زوایای مختلف این فرمان الهی، سیره و سنت آن حضرت و اهل بیت طهرش (علیهم افضل صلوات المصلین) چون پرتوی از انوار الهی بر تارک همه مومنان و مجاهدان فی سبیل الله تابیده و در بیان صادق آل محمد ﷺ آمده است: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَبْعَثَ سَرِيَّةً دَعَاهُمْ فَأَجْلَسَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ سِيرُوا بِاللَّهِ وَبِاللَّهِ وَبِإِيَّائِهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَا تُغْلُوا وَلَا تُمَتِّلُوا وَلَا تُغْدِرُوا وَلَا تُقْتُلُوا شَيْخًا قَانِيًا وَلَا مَسِيًّا وَلَا امْرَأَةً وَلَا تَقْطَعُوا شَجَرًا إِلَّا أَنْ تُضْطَرُّوا إِلَيْهَا»^۳ «برای مقابله و جلوگیری از هرگونه اقدام

۱. رک: محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۵، ص ۱۷۷؛ «و ذلك أن النبي (ص) ضرب بحربة في خده يوم حنين فسقط إلى الأرض ثم قام و قد انكسرت رباعيته و الدم يسيل على حرق وجهه فمسح وجهه ثم قال اللهم اهد قومي فإنهم لا يعلمون».

۲. و در راه خدا، با کسانی که با شما می‌جنگند، بجنگید، [ولی] از اندازه درنگذیرید، زیرا خداوند تجاوزکاران را دوست نمی‌دارد؛ بقره/۱۹۰.

۳. شیخ طوسی، تهذیب الأحکام، ج ۶، ص ۱۳۹؛ رک: شیخ کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۲۷، روایت ۱؛ امام صادق (ع) فرمودند: «هرگاه پیامبر اکرم (ص) می‌خواست لشکریان خود را به سوی جنگ گسیل دارد، آنان را دعوت می‌کرد و در کنارش می‌نشاند؛ سپس می‌فرمود: بروید به نام خدا و برای خدا و در راه خدا و بر دین رسول خدا (ص) خیانت نکنید، مثله ننمایید، بر پیمان‌تان خیانت نکنید، پیر مردان و زنان و کودکان را نکشید و درختان را قطع نکنید، مگر این‌که نسبت به آن مضطر باشید.»

ناجوانمردانه که منجر به کشتار زنان، کودکان و غیر نظامیان و تخریب محیط زیست شود، حتی استفاده از سم نیز در شمار همین منهیات نبی ﷺ قرار گرفت. در روایت سکونی از امام صادق از علی (ع) آمده است:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُلْقَى السَّمُّ فِي بِلَادِ الْمُشْرِكِينَ؛^۱ پیامبر اکرم ﷺ استفاده از سم در بلاد مشرکین را نهی فرمود. این منهیات و بعضاً تصریح به موارد آنها، حاکی از آن است که اگر چه جنگ واقعیت منفور جامعه بشری است که در روابط ملل بروز و ظهور دارد، نباید آتش آن، دامن انسان‌های بی‌گناه و غیر مقاتل را بسوزاند. این راهبرد انسانی اسلام موجب شده است که مقررات حمایتی اسلام در حمایت از انسان و بدون در نظر گرفتن رفتار متقابل دشمن، چتر حمایتی‌اش را بر عناصر مورد حمایت بگستراند و آنان را از آلام جنگ به دور دارد.

حقوق بین‌الملل اسلام برای تحقق راهبرد انسانی فوق، راهکارهای مختلفی را پیش روی مجاهدان اسلام قرار داده است که لزوم رعایت اصل تفکیک و تناسب در مخاصمات مسلحانه از مهم‌ترین راهکارهای مزبور محسوب می‌شود. از سوی دیگر برای حمایت همه‌جانبه از دیگر عناصر متأثر از جنگ، توسعه روابط معاهداتی را که می‌تواند نظام پایدار بین‌المللی را به ارمغان آورد، در اولویت قرار داده است.

لکن تولید فزاینده تسلیحات کشتار جمعی که پس از جنگ جهانی اول رقم خورده بود و در خلال جنگ دوم جهانی و حتی پس از تحریک منشور ملل متحد (۱۹۴۵) آشکار و پنهان روند پرشتابی را طی نمود، بر معادلات بین‌المللی و اصول بشردوستانه مزبور که مقبول اکثریت جامعه جهانی نیز قرار گرفته بود، به شدت تأثیر گذاشت.

سلاح‌های هسته‌ای، بیولوژیک و شیمیایی که امروزه از مصداق بارز تسلیحات کشتار جمعی محسوب می‌شوند به دلیل قدرت تخریبی بالا، ایجاب آوردگی وسیع و محدودیت ناپذیری، عملاً رعایت اصول حقوق بشردوستانه از جمله اصول تفکیک و تناسب در مخاصمات مسلحانه را زیر سؤال برده است. کاربرد سلاح اتمی علیه شهرهای هیروشیما و ناگازاکی در ماه‌های پایانی جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵) که موجب کشتار حدود ۲۵۰ هزار نفر گردید، هنوز نیز قربانی می‌گیرد و آثار آن در بافت محیطی و حتی نسل‌های جدید مردم ژاپن دیده می‌شود و تولّد نوزادان ناقص، شایع‌ترین اثر

۱. شیخ کلینی، همان، ص ۲۸؛ رک: میرزا حسین نوری، محدث، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل؛ ج ۱، ص ۴۳.

فاجعه آمیز کاربرد این تسلیحات بوده است.^۱ هم‌چنین طبق برخی گزارش‌های بین‌المللی از حدود ۲۱۳ هزار ایرانی که در طول جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به شهادت رسیده‌اند، حملات شیمیایی موجب شهادت حدود شصت هزار نفر شد و بر اساس گزارش دولت جمهوری اسلامی ایران، بیش از صد هزار جانباز نظامی و غیر نظامی از آثار تماس با عوامل شیمیایی در رنج به سر می‌برند،^۲ به طوری که با گذشت حدود ۲۵ سال از جنگ تحمیلی، تشدید عوارض گازهای شیمیایی در مصدومین شیمیایی، هم‌چنان موجب شهادت آنها شده یا روزگار را با مراقبت پزشکان و در بیمارستان‌ها سپری می‌کنند.

نمونه‌های فوق نشان می‌دهد که اولاً: در موضوع شناسی تسلیحات کشتار جمعی از سایر تسلیحات متعارف، تمایزی جدی وجود دارد که محدودیت ناپذیری و کشتار وسیع انسانی از مشخصاتی آنها است؛ ثانیاً: پیامد و عوارض ناشی از کاربرد این تسلیحات نیز محدود به زمان جنگ یا زمان خاص نیست. با این وصف و با عنایت به واقعیت‌های موجود، تردید باقی نمی‌ماند که توسل به تسلیحات کشتار جمعی مغایر با راهبرد تحدید دامنه مخاصمت بر مقتضایان و هم‌چنین مغایر با عملیاتی نمودن راهکارهای انسانی مربوطه، یعنی رعایت اصول تفکیک و تناسب در مخاصمات مسلحانه خواهد بود.

هدف تحقیق

ارائه پاسخ فقهی و حقوقی مستدل به سؤال‌های اساسی زیر، هدف این تحقیق است:

- ۱- با عنایت به گستره تخریبی و کشتار وسیعی که در کاربرد تسلیحات کشتار جمعی صورت می‌گیرد، آیا در فقه اسلامی و حقوق بین‌الملل معاصر، راهکارهای لازم جهت تحدید یا ممنوعیت تولید، نگهداری و کاربرد این تسلیحات وجود دارد؟
- ۲- با توجه به نظریه بازدارندگی تسلیحات کشتار جمعی از سویی و اطلاق ادله قرآنی و روایی مبنی بر توسل به تسلیحات بازدارنده برای مقابله با تهدیدات دشمن و

۱. نادر ساعد، حقوق بین‌الملل و نظام عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای، ص ۱۱.

۲. رک: «گزارشی از شورای امنیت در مورد استفاده عراق از سلاح شیمیایی علیه ایران»، فصلنامه اسلام و حقوق بشردوستانه بین‌المللی، شماره ۸، ص ۳۳.

انجام مقابله به مثل از سوی دیگر، چگونه می‌توان بر ممنوعیت تولید و نگهداری تسلیحات مزبور، عینیت بخشید؟

در همین راستا ابتدا به منظور بسترسازی تحلیل فقهی و حقوقی تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی، بررسی مصداقی از تسلیحات مزبور صورت می‌گیرد و با عنایت به نقش اساسی اصول و اندیشه‌های بنیادین در ممنوعیت تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی، مبانی حقوق بشردوستانه، مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ (بخش اول). هم‌چنین بررسی رهیافت‌های فقهی تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی که از مهم‌ترین مباحث این تحقیق محسوب می‌شود (بخش دوم) و انعکاس‌های بین‌المللی مربوط به تسلیحات کشتار جمعی (بخش سوم)، مباحث محتوایی این تحقیق را پوشش می‌دهد. مید است به فضل الهی و دعای خیر حضرت بقیه‌الله الاعظم امام زمان ارواحنا فداء، تحقیق حاضر بتواند بخشی از اهداف و دیدگاه‌های بنیادین فقهی و حقوقی اسلام و نظام بین‌الملل را در خصوص تسلیحات کشتار جمعی که یکی از چالش‌های مهم معاصر را تشکیل می‌دهد، روشن نماید.

بر خود فرض می‌دانیم که از همه مکاران و اساتید ارجمندی که در انجام تحقیق حاضر با ارائه دیدگاه‌های ارزشمندشان به وی حضرت آیه الله ابوالقاسم علیدوست، موجب غنای بیشتر این تحقیق شدند، سپاسگزاری نماییم. از محققین و اساتید معظم، خاضعانه این انتظار را داریم که ضمن مطالعه این اثر، ارائه نظراتشان دریغ نورزند.

عبدالرضا لطفی - محمد رضا فقهی - نادر احگر - بنیاد

ربیع الاول ۱۴۳۴ برابر با زمستان ۱۳۹۱